

Марта КАРПА

Національна академія державного управління
при Президентові України

Львівський регіональний інститут державного управління

ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ СПІР ЯК СПОСІБ ВСТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗМЕЖУВАННЯ КОМПЕТЕНЦІЙ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ (ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ)

Розкривається поняття публічно-правового спору в контексті встановлення та розмежування компетенції органів публічної влади. Визначаються основні ознаки публічно-правового спору з позиції його публічно-правової природи. Аналізується суб'єктний склад публічно-правового спору. Узагальнюються основні способи розмежування компетенцій органів публічної влади в процесі права реалізації компетенцій органами публічної влади.

Ключові слова: публічно-правовий спір, адміністративно-правовий спір, публічна служба, компетенція, органи публічної влади.

Marta Karpa. Public-law dispute as a way of establishing and differentiating of the public authorities competences (theoretical aspects)

The concept of the public-legal dispute in the context of establishing and differentiating of the public authorities competences is considered. Basic features of the public-legal dispute from the position of its public-legal nature are determined. The analysis of the subjective structure of the competency-based dispute is carried out. The main ways of differentiating of the public authorities competences in the process of the right to implement competences by public authorities are generalized. In the theoretical and methodological aspect, the boundaries of functions of subjects of public power authorities are revealed as one of the methods of differentiating competences of public authorities and the precondition for determining their competences.

Key words: public-legal dispute, administrative-legal dispute, public service, competence, public authorities.

Поняття «публічно-правовий спір» на сьогодні не розкрито в довідниках та енциклопедичній літературі. Аналіз концепцій та практики публічного управління також не дозволяє говорити про єдиний підхід до визначення поняття «публічно-правовий спір». У законодавстві України відсутнє пряме визначення такої правової категорії. Лише в Кодексі адміністративного судочинства України, у якому зазначається, що «справа адміністративної юрисдикції (далі – адміністративна справа) – переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір, у якому хоча б однією зі сторін є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень» [1].

Вивчення поняття публічно-правового спору дозволить розв'язати низку проблемних питань і в практиці діяльності органів публічної влади, зокрема питань визначення методологічної та інструментальної бази для чіткого встановлення та розмежування повноважень виконавчої влади та органів самоврядування на місцевому рівні, предметів відання як частини їх компетенцій.

Увага до поняття публічно-правового спору приділяється в сучасній науковій юридичній літературі, а передумови до його виникнення, сфера існування, співвідношення з іншими поняттями публічного управління викладені в наукових працях В. Б. Авер'янова, Ю. П. Битяка, І. Л. Бородіна, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпакова, А. Т. Комзюка, О. В. Кузьменко, Т. О. Мацелика, О. П. Рябенко, О. І. Сушинського та інших науковців. Водночас єдиної думки щодо поняття

публічно-правового спору ще не сформовано. До поняття публічно-правового спору науковці у своїх працях підходять у контексті вивчення й інших понять, таких як «адміністративно-правовий спір», «спір про право адміністративне», «адміністративний спір», які вважають або синонімічними або за певними ознаками розмежовують ці поняття. О. І. Сушинський розкриває питання основних статусних характеристик органів публічної влади, таких як: відповідальність, повноваження в контексті встановлення та розмежування їх компетенцій [20 – 22]. Ознаки адміністративно-правового та публічно-правового спору зазначені Д. Лученко з метою розмежування цих понять, розкриття їх основних публічно-правових характеристик. Науковець доводить думку, що ознакою адміністративно-правового спору є те, що він є різновидом публічно-правового спору та найбільшим за обсягом різновидом публічно-правових спорів [7]. Поняття публічно-правового спору К. О. Тимошенко розкриває як предмет юрисдикції адміністративних судів [23].

Загальною проблемою залишаються теоретико-методологічні та організаційно-функціональні аспекти процесів встановлення та розмежування компетенцій органів публічної влади. Невирішеними раніше частинами загальної проблеми є розробка теоретико-методологічної бази для встановлення та розмежування компетенцій органів публічної влади, їх нормативного, організаційного та функціонального забезпечення як комплексного та систематизованого підходу до зазначеної проблематики.

Дослідження має на меті розкрити публічно-правовий спір як засіб встановлення та розмежування компетенцій органів публічної влади. Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- визначити основні ознаки публічно-правового спору з позиції його публічно-правової природи;
- проаналізувати суб'єктний склад публічно-правового спору;
- узагальнити основні способи розмежування компетенцій органів публічної влади в процесі права реалізації компетенцій органами публічної влади.

З'ясувати сутність поняття публічно-правового спору необхідно в контексті розмежування його з іншими поняттями. Практики зазначають синонімічність понять «адміністративно-правовий спір», «спір про право адміністративне», «адміністративний спір», указуючи на те, що вони регулюються нормами адміністративного права. Дискусії точаться стосовно віднесення публічно-правових спорів до категорії адміністративних, особливо у випадках, коли зміст спору є питанням адміністративного права. Поширена думка багатьох дослідників щодо доцільного вживання в таких випадках поняття адміністративно-правового спору. Адміністративно-правовий спір також визначається як різновид юридичного конфлікту, що виникає з публічно-правових відносин у сфері державного управління та місцевого самоврядування. Обов'язковою стороною такого спору є орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи або інші суб'єкти, на яких покладається виконання функцій державних органів, а його вирішення може бути здійснено в судовому чи адміністративному порядку з метою захисту прав, свобод і законних інтересів осіб, забезпечення законності в зазначеній сфері [8]. Дослідники доходять висновку, що адміністративно-правовий спір у вузькому значенні – це спір, що виникає із суто адміністративно-правових відносин, а в широкому – як публічно-правовий спір, який виникає з усіх відносин публічно-правового характеру у сфері публічного адміністрування, що забезпечує право на захист від порушень з боку публічної влади.

Критерієм відмежування публічно-правового спору від інших правових спорів є його суб'єктний склад. Поділяємо думку науковців щодо специфіки публічно-правових спорів, яка визначається в їх суб'єктному складі, підставах виникнення, межах повноважень адміністративного суду [19]. Суб'єктний складник компетенційного спору (особливо стосовно розкриття адміністративно-правової природи суб'єктів) потребує ґрунтовного аналізу та вивчення. Особливий суб'єктний

склад не можна застосовувати без урахування інших ознак. Тобто між фізичними та юридичними особами, з одного боку, та органами публічної адміністрації – з іншого, можуть виникати не тільки публічно-правові, але й приватно-правові спори. Для їх розмежування існують певні ознаки та критерії. Зокрема, характерною ознакою публічно-правових спорів вважається сфера їх виникнення, а саме публічно-правові відносини. На думку К. О. Гарагата, для визнання спору публічно-правовим необхідно враховувати не лише суб'єктний склад правовідносин, але й характер правовідносин, з яких він виник [2]. У свою чергу, Н. В. Сухарева зазначає, що участь у відносинах органу з державно-владними повноваженнями надає цим відносинам публічно-правового характеру [19]. Сам же спір, що виникає з таких відносин, набуває ознак публічно-правового. Сторонами публічно-правового спору можуть бути органи публічної адміністрації, фізичні та юридичні особи. Обов'язковим суб'єктом публічно-правових спорів має бути орган публічної адміністрації, або такі спори виникають між двома органами публічної адміністрації.

З'ясовуючи питання про наявність чи відсутності публічно-правового спору за критерієм суб'єктного складу, необхідно брати до уваги правовий статус суб'єктів спору у відносинах, що передували виникненню правового спору. Якщо у відносинах, з яких виник спір, орган публічної адміністрації уповноважений вирішувати питання про права та обов'язки фізичних і юридичних осіб, то такий спір є публічно-правовим. Н. Є. Хлібороб вказує на те, що публічно-правовий спір є наслідком виникнення правовідносин конкретного характеру за такими схемами:

- орган публічної влади (посадова особа) – невідомий суб'єкт публічно-правових відносин;
- орган публічної влади (посадова особа) – орган публічної влади (посадова особа);
- орган публічної влади – публічний службовець [18].

Як бачимо, компетенційні спори можуть виникати і у внутрішньоорганізаційній діяльності суб'єктів публічної служби, стосуватися не тільки компетенції публічної інституції, але й компетенції публічних службовців. У Національному реєстрі судових рішень Полтавський окружний адміністративний суд прийняв ухвалу від 22 травня 2015 р. (Справа № 816/713/15-а) про встановлення відсутності компетенції суб'єкта владних повноважень [25]. В ухвалі надано визначення основних понять у процесі виникнення та вирішення компетенційних спорів. Зокрема, зазначено, що компетенцію державного органу чи посадової особи становлять їхні повноваження, визначені законом. Це вузький підхід до поняття компетенції, яку в такому випадку розглядають виключно як права та/або обов'язки. Унаслідок різного тлумачення законодавства компетенція суб'єктів владних повноважень може перетинатися, унаслідок чого виникає компетенційний спір. Тому компетенційний спір у контексті цього дослідження вважається спором, за яким виникають суперечності, конфлікти щодо визначення, фіксації та реалізації компетенцій одного чи більше учасників спору.

Компетенційні спори у сфері діяльності суб'єктів публічної влади мають публічно-правову природу, оскільки покликані вирішувати конфлікти в частині дії публічного інтересу та однією зі сторін є суб'єкт владних повноважень. Термін «суб'єкт владних повноважень» на сьогоднішній день є усталеним у законодавстві, він активно вживається в юридичній практиці, щодо нього існують окремі роз'яснення вищих судових інстанцій, що усуває основні проблеми в його розумінні. Як зазначають дослідники, цей термін неодноразово піддавався критиці вченими, а також мають місце неодноразові роз'яснення вищих судових органів щодо його тлумачення. З боку науковців піддано критиці вживання інших термінів, таких як: «адміністративно-публічний орган», «адміністративний орган», «орган публічної влади». Підставою для цього є те, що в них вживаються поняття, які на сьогоднішній день не є чітко визначеними в адміністративній доктрині, зокрема такі: «адміністративно-публічний», «владні повноваження».

Поняття суб'єкта владних повноважень розкривається в п. 7 ч. 1 ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства України, відповідно до якого такий суб'єкт розуміють як орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхня посадова чи службова особа, інший суб'єкт під час здійснення ними владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень [5]. Доцільним є навести роз'яснення Вищого адміністративного суду України, викладене у п. 3 постанови Вищого господарського суду України «Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів», відповідно до якого для цілей і завдань адміністративного судочинства владну управлінську функцію необхідно розуміти як діяльність усіх суб'єктів владних повноважень з виконання покладених на них Конституцією чи законами України завдань [16].

Отже, у кожному випадку виникнення правового спору необхідно з'ясувати питання реалізації суб'єктом владних повноважень управлінських функцій у цих правовідносинах, які здійснювалися до моменту виникнення спору. Владні управлінські функції, що виконуються на основі законодавства, зокрема на виконання делегованих повноважень, – це будь-які владні повноваження в межах діяльності держави чи місцевого самоврядування, які не належать до законодавчих повноважень чи повноважень здійснювати правосуддя. Можна виділити такі групи владних управлінських функцій:

- 1) вироблення (формування) політики;
- 2) правове регулювання;
- 3) надання адміністративних послуг;
- 4) нагляд і контроль [6].

Інший підхід до суб'єктності публічно-правових спорів обґрунтовує М. Г. Кобилянський, який зазначає, що державні органи, які не належать до системи органів виконавчої влади, можуть бути суб'єктом компетенційного спору в разі, якщо вони є суб'єктами адміністративного права (загальна ознака адміністративного суб'єкта), наділені адміністративною процесуальною правоздатністю (спеціальна ознака адміністративного суб'єкта). Такими адміністративними суб'єктами є прокурор, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, органи державної влади в разі реалізації компетенції за ст. 60 Кодексу адміністративного судочинства України – якщо вони стають на захист прав, свобод та інтересів інших осіб [4]. Дослідник зазначає також, що стороною компетенційного спору може бути суб'єкт, не наділений владними повноваженнями в разі якщо це стосується захисту публічних інтересів, відповідно до ст. 36 Конституції України. Наприклад, однією зі сторін може бути громадська організація чи інша організація, за умови, що спір, який є предметом розгляду, має бути публічно-правовим.

Розмежування повноважень може здійснюватися не тільки на законодавчому рівні, а також у процесі права реалізації компетенцій. Узагальнено способи встановлення та розмежування компетенцій органів публічної влади можна поділити на такі три основні групи:

- судові способи;
- договірні способи;
- альтернативні способи (перемовини, фасилітація, медіація, арбітраж) [1].

Щодо судових способів встановлення та розмежування компетенцій органів публічної влади законодавець відповідно до п. 1 ч. 2 ст. 17 Кодексу адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV визначив, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності [5].

Завдання суду в компетенційних спорах, з урахуванням загального завдання адміністративного суду, полягає в розв'язанні законодавчих колізій, які стосуються

найчастіше наслідків дублювання повноважень. При цьому позивачем у компетенційних спорах є суб'єкт владних повноважень, якщо він вважає, що інший суб'єкт владних повноважень, відповідач, своїм рішенням або діями втрутився в його компетенцію або у випадку, коли прийняття такого рішення чи вчинення дій є його прерогативою. Таким чином, спори, визначені п. 3 ч.2 ст.17 Кодексу адміністративного судочинства України, можуть виникати внаслідок різного тлумачення органами публічної влади законодавства щодо їхньої компетенції на вирішення певних питань у сфері управління. Також спори з приводу компетенції виникають у випадку виявлення привласнення повноважень іншого органу публічної влади або перевищення власних повноважень.

У п.6 ч.4 ст. 105 Кодексу адміністративного судочинства України визначено, що адміністративний позов може містити вимогу про встановлення наявності чи відсутності компетенції (повноважень) суб'єкта владних повноважень. Така вимога може мати місце лише в спорі між близькими за функціями суб'єктами владних повноважень, що виник з приводу реалізації їхньої компетенції в певній сфері. З цього загального правила є окремі винятки. Наприклад, публічно-правовим вважається спір між двома учасниками виборчого процесу, жоден з яких не має статусу органу публічної адміністрації. Отже, важливе змістове значення як критерій розмежування мають межі функцій суб'єктів владних повноважень.

Наведемо приклад судового розмежування компетенцій. Державне підприємство «Український інститут промислової власності» звернулося в суд з позовом до Рахункової палати України, у якому просило визнати протиправними та скасувати такі акти: постанову Колегії Рахункової палати України від 11 грудня 2007 р. стосовно затвердження висновку Колегії до звіту про результати аудиту ефективності діяльності Міністерства освіти і науки України з охорони інтелектуальної власності від 11 грудня 2007 р., а також положення висновку Колегії Рахункової палати України до Звіту про результати аудиту ефективності діяльності Міністерства освіти і науки України з охорони інтелектуальної власності від 11 грудня 2007 р., а саме: абзаци 3 та 4 п.1; пп. 2, 3, 4 та 10 в цілому; абзац 2 резолютивної частини такого змісту: «вжити заходів для усунення виявлених порушень і недоліків та притягнення до відповідальності посадових осіб, винних у порушеннях при плануванні та використанні бюджетних коштів і коштів, що акумулюються на рахунках ДП «Український інститут промислової власності». Позовні вимоги мотивовані тим, що Рахункова палата мала діяти в цьому випадку на підставі Закону України «Про Рахункову палату», яким визначений її статус, функції, повноваження та порядок їх здійснення, відповідно до яких рахункова палата не має повноважень на проведення аудиту ефективності діяльності, оскільки до функцій та повноважень Рахункової палати належить здійснення перевірок та ревізій. Ухвалою Вищого адміністративного суду України від 26 квітня 2011 р. рішення суду першої інстанції є чинним [17].

Доцільно розмежовувати належність спорів до цивільної (господарської) чи до адміністративної юрисдикції. Зокрема, прикладами судових практик щодо цього питання в контексті визначення компетенцій діяльності органів державної влади чи місцевого самоврядування є питання виникнення в особи речового права на земельну ділянку. Суди більш зважено підходять до оцінювання та аналізу обставин, зокрема з'ясовують, чи не вийшов орган державної влади або місцевого самоврядування за межі наданих йому законом повноважень, передаючи земельну ділянку у власність чи користування іншим особам, та чи не відбувається непропорційне втручання в речове право особи в разі визнання недійсними рішень, якими таким особам земельні ділянки передані у власність чи користування [13; 15].

Якщо в результаті прийняття рішення особа не набуває речового права на земельну ділянку, то Верховний Суд України вважає, що спір стосується здійснення суб'єктом владних повноважень своїх управлінських функцій, а тому справа належить до адміністративної юрисдикції. Зокрема, Верховний Суд України вказує на те, що «особа

звертається до відповідних органів із заявами для отримання дозволу на розроблення проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки та для надання її в користування, за результатами розгляду яких <...> органи приймають рішення. <...> У цих правовідносинах відповідач реалізує свої контрольні функції у сфері управління діяльністю, що підпадає під юрисдикцію адміністративного суду» [9].

Однак і надалі немає однозначності в судах у питанні підвідомчості спорів щодо оскарження рішень органів державної влади та місцевого самоврядування про надання дозволу на розробку проекту землеустрою щодо відведення земельної ділянки у власність чи користування та оскарження рішень про передачу земельних ділянок у власність або користування. Наразі ключовим у розмежуванні підвідомчості справ про оскарження рішень є виникнення в особи речового права на земельну ділянку на підставі оскаржуваного рішення. Ця обставина є обов'язковою для з'ясування судами. Так, у постанові від 20 квітня 2016 р. Верховний Суд України, скасовуючи судові рішення та направляючи справу на новий розгляд, вказав, що «судам слід дослідити, чи був укладений зазначений договір ... та підписаний акт приймання-передачі земельної ділянки, і встановити відповідні обставини, від яких залежить правильне вирішення спору та визначення юрисдикції, яка на нього поширюється» [12; 14]. Дослідники зазначають актуальну тенденцію, яка склалася на сьогодні, що якщо в результаті виконання оскаржуваного рішення особа набула речового права на земельну ділянку, то спір виникає щодо цивільного права і, відповідно, справа належить до цивільної (господарської) юрисдикції [3].

Практики схиляються до позиції використання договірних способів як ефективних у питаннях встановлення, розмежування та реалізації компетенцій органів публічної влади, розмежування їх повноважень. У ст. 3 Кодексу адміністративного судочинства розкрито поняття адміністративного договору як дво- або багатосторонньої угоди, зміст якої становлять права та обов'язки сторін, що впливають із владних управлінських функцій суб'єкта владних повноважень, який є однією зі сторін угоди [5]. На сьогодні кількість справ, які б завершувалися примиренням сторін у судовій практиці, є занадто низькою. У практичному посібнику «Способи вирішення публічно-правових спорів з органами влади» колектив авторів дійшов висновку, що відсоток таких справ, порівняно з іншими розглядуваними справами, коливається в межах 0,5 – 1 % [18].

У практиці найбільш поширені два способи вирішення публічно-правових спорів – медіація та переговори. Ураховуючи нерівність між учасниками конфлікту за участю органу державної влади (посадової особи), пропонується залучати для вирішення публічно-правового спору третю сторону, яка не пов'язана із суб'єктами правовідносин. Існує думка щодо потреби на законодавчому рівні регламентувати альтернативні способи вирішення публічно-правових спорів – скажімо, у Законі України «Про альтернативні способи вирішення спорів» [10]. Способи досудового вирішення спорів можуть мати й інші форми, наприклад створення спеціальних комісій чи органів (особливо актуально для діяльності органів місцевого самоврядування) з обов'язковим визначенням правового статусу таких структур у відповідних установчих документах (наприклад, у статуті територіальної громади).

На підставі здійсненого дослідження відповідно до поставлених мети та завдань можна зробити такі висновки:

1. Публічно-правовий спір у сучасному нормативно-правовому полі тягнє до практики адміністративного судочинства. Для встановлення і розмежування компетенцій органів публічної влади найбільш характерним є виникнення спорів щодо встановлення/розмежування/практики реалізації повноважень органів публічної влади. Основні ознаки публічно-правових спорів можна узагальнити:

– сферою виникнення публічно-правових спорів є публічно-правові відносини у сфері публічного управління;

– однією зі сторін публічно-правового спору є суб'єкт (орган, посадова особа), на якого покладається виконання владних управлінських функцій органів публічної влади;
– наявний суб'єктний склад публічно-правового спору з відповідними статусними ознаками суб'єктів у частині набуття відповідної компетенції щодо виникнення предмета спору.

2. Суб'єкти публічно-правового спору та їх статус є однією з основних ознак для питань визначення, аналізу та вивчення способів вирішення публічно-правових спорів. Законодавець визначив суб'єктну складову частину як орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, їх посадову чи службову особу або інший суб'єкт, який здійснює владні управлінські функції на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень. Отже, компетенційні спори можуть виникати й у внутрішньоорганізаційній діяльності органів публічної служби, стосуватися не тільки компетенції публічної інституції, але й компетенцій публічних службовців. Компетенційні спори у сфері діяльності органів публічної влади мають публічно-правову природу, оскільки покликані вирішувати конфлікти в частині дії публічного інтересу та за наявності однієї зі сторін як суб'єкта владних повноважень.

3. Розмежування компетенцій органів публічної влади може здійснюватися не тільки на законодавчому рівні, а також у процесі права реалізації компетенцій. Узагальнено способи встановлення та розмежування компетенцій органів публічної влади поділяють на три основні групи: судові способи, договірні способи, альтернативні способи. У теоретико-методологічному контексті одним із засобів розмежування компетенцій органів публічної влади є встановлення меж функцій суб'єктів владних повноважень як передумови до визначення компетенцій. У кожному випадку виникнення публічно-правового спору необхідно з'ясувати питання реалізації суб'єктом владних повноважень владних управлінських функцій у цих правовідносинах, які здійснювалися до моменту виникнення спору, адже владна управлінська функція розуміється як діяльність усіх суб'єктів владних повноважень з виконання покладених на них завдань відповідно до законодавства. Ураховуючи той факт, що повноваження – це лише один зі складників компетенцій органів публічної влади, варто зазначити, що така позиція є вузькою та не враховує інших (таких як предмети відання, відповідальність, підвідомчість тощо) складників компетенцій органів публічної влади.

Список використаних джерел / List of references

1. **Альтернативні** підходи до розв'язання конфліктів: теорія і практика застосування / уклад. : Н. Гайдук [та ін.]. – Львів : ПАІС, 2007. – 296 с. [Alternatyvni pidkhody do rozv'iazannia konfliktiv: teoriia i praktyka zastosuvannia / uklad. : N. Haiduk [ta in.]. – Lviv : PAIS, 2007. – 296 s.].

2. **Гарагата К. О.** Публічно-правовий спір: питання доктринального тлумачення / К. О. Гарагата // Актуальні питання реформування правової системи України : зб. наук. ст. за матеріалами V Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 30 – 31 травня 2008 р. / уклад. Т. Д. Климчук. – Луцьк : Волин. облас. друкарня, 2008. – С. 85 – 87 [Harahata K. O. Publichno-pravovyi spir: pytannia doktrynalnoho tлумachennia / K. O. Harahata // Aktualni pytannia reformuvannia pravovoi systemy Ukrainy : zb. nauk. st. za materialamy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf., Lutsk, 30 – 31 travnia 2008 r. / uklad. T. D. Klymchuk. – Lutsk : Volyn. oblas. drukarnia, 2008. – S. 85 – 87].

3. **Качмар О.** Актуальна судова практика вирішення земельних спорів у 2016 році: нові тенденції і підходи / О. Качмар, О. Плачинта. – 2016. – Режим доступу : <http://www.vkr.ua/ua/publications/articles> [Kachmar O. Aktualna sudova praktyka vyrishennia zemelnykh sporiv u 2016 rotsi: novi tendentsii i pidkhody / O. Kachmar, O. Plachynta. – 2016. – Rezhym dostupu : <http://www.vkr.ua/ua/publications/articles>].

4. **Кобилянський М. Г.** До питання про правовий статус сторін компетенційного спору / М. Г. Кобилянський // Митна справа. – 2013. – № 4(88), ч. 2, кн. 1. – С. 344 – 349 [Kobylianskyi M. H. Do pytannia pro pravovyi status storin kompetentsiinoho sporu / M. H. Kobylianskyi // Mytna sprava. – 2013. – № 4(88), ch. 2, kn. 1. – S. 344 – 349].

5. **Кодекс** адміністративного судочинства України : Закон України від 6 лип. 2005 р.

Theory and history of Public Administration

№ 2747-IV. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> [Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 6 lyp. 2005 r. № 2747-IV. – Rezhym dostupu : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>].

6. **Кодекс** адміністративного судочинства України : наук.-практ. коментар. У 2 т. Т.1 / за заг. ред. Р. О. Куйбіди. – Київ : Книги для бізнесу, 2007. – 53 с. [Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy : nauk.-prakt. komentar. U 2 t. T.1 / za zah. red. R. O. Kuibidy. – Kyiv : Knyhy dlia biznesu, 2007. – 53 s.].

7. **Лученко Д.** Про основні ознаки адміністративно-правового спору / Д. Лученко // Вісн. Нац. акад. прав. наук України : зб. наук. пр. – Харків : Право, – 2013. – № 2(73). – С. 148 – 156 [Luchenko D. Pro osnovni oznaky administratyvno-pravovoho sporu / D. Luchenko // Visn. Nats. akad. prav. nauk Ukrainy : zb. nauk. pr. – Kharkiv : Pravo, – 2013. – № 2(73). – S. 148 – 156].

8. **Мацелик Т. О.** Адміністративно-правовий спір як категорія юридичного спору / Т. О. Мацелик, С. П. Параниця // Юрид. вісн. Повітряне і космічне право : наук. пр. Нац. авіац. ун-ту / Нац. авіац. ун-т. – Київ : Вид-во НАУ, – 2010. – № 4(17). – С. 46 – 50 [Matselyk T. O. Administratyvno-pravovyi spir yak katehoriia yurydychnoho sporu / T. O. Matselyk, S. P. Paranytsia // Yuryd. visn. Povitriane i kosmichne pravo : nauk. pr. Nats. aviats. un-tu / Nats. aviats. un-t. – Kyiv : Vyd-vo NAU, – 2010. – № 4(17). – S. 46 – 50].

9. **Оскарження** розпоряджень та рішень щодо питань відведення земельних ділянок (ВСУ від 7 червня 2016 року у справі № 820/3507/15). – Режим доступу : <http://protokol.com.ua/ua/oskargennya> [Oskarzhennia rozporiadzhen ta rishen shchodo pytan vidvedennia zemelnykh dilianok (VSU vid 7 chervnia 2016 roku u spravi № 820/3507/15). – Rezhym dostupu : <http://protokol.com.ua/ua/oskargennya>].

10. **Осятинський С. О.** Позасудові способи вирішення публічно-правових спорів: сутність та види / С. О. Осятинський // Адміністративне право і процес : наук.-практ. журн. / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : [б. в.], 2013. – № 4(6). – С. 53 – 59 [Osiatynskiy S. O. Pozasudovi sposoby vyrishennia publichno-pravovykh sporiv: sutnist ta vydy / S. O. Osiatynskiy // Administratyvne pravo i protses : nauk.-prakt. zhurn. / Kyiv. un-t im. Tarasa Shevchenka. – Kyiv : [b. v.], 2013. – № 4(6). – S. 53 – 59].

11. **Попельнюх Р. О.** Суб'єктний склад публічно-правового спору / Попельнюх Руслан Олександрович // Актуальна юриспруденція : юрид. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 15 груд. 2011 р. – Режим доступу : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=143%3A2011-12-08-12-12-04&catid=29%3A-2&Itemid=38&lang=ru [Popelniukh R. O. Subiektnyi sklad publichno-pravovoho sporu / Popelniukh Ruslan Oleksiiiovych // Aktualna yurysprudentsiia : yuryd. nauk.-prakt. internet-konf., m. Kharkiv, 15 hrud. 2011 r. – Rezhym dostupu : http://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=143%3A2011-12-08-12-12-04&catid=29%3A-2&Itemid=38&lang=ru].

12. **Постанова** Вищого господарського суду України від 19 січ. 2016 р. у справі № 824/167/15-а. – Режим доступу : <http://document.ua/pro-viznannja-nezakonnim-ta-skasuvannja-rozporjadzhennja-sho-doc280500.html> [Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 19 sich. 2016 r. u spravi № 824/167/15-a. – Rezhym dostupu : <http://document.ua/pro-viznannja-nezakonnim-ta-skasuvannja-rozporjadzhennja-sho-doc280500.html>].

13. **Постанова** Вищого господарського суду України від 2 берез. 2016 р. у справі № 52/310. – Режим доступу : http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_4931696.html [Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 2 berez. 2016 r. u spravi № 52/310. – Rezhym dostupu : http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_4931696.html].

14. **Постанова** Верховного Суду України від 20 квіт. 2016 р. у справі № 810/6957/14. – Режим доступу : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/17F3EF732796E11EC2257FA400315ACA](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/17F3EF732796E11EC2257FA400315ACA) [Postanova Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 20 kvit. 2016 r. u spravi № 810/6957/14. – Rezhym dostupu : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/17F3EF732796E11EC2257FA400315ACA](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/17F3EF732796E11EC2257FA400315ACA)].

15. **Постанова** Вищого господарського суду України від 29 листоп. 2016 р. у справі № 924/496/16. – Режим доступу : http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_5141090.html [Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 29 lystop. 2016 r. u spravi № 924/496/16. – Rezhym dostupu : http://www.arbitr.gov.ua/docs/28_5141090.html].

16. **Про окремі** питання юрисдикції адміністративних судів : Постанова Вишого господарського суду України від 20 трав. 2013 р. № 8. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008760-13> [Pro okremi pytannia yurysdyksii administratyvnykh sudiv : Postanova Vyshchoho hospodarskoho sudu Ukrainy vid 20 trav. 2013 r. № 8. – Rezhym dostupu : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0008760-13>].

17. **Про скасування** висновку та постанови Рахункової палати України : ухвала Вишого адміністративного суду України від 26 берез. 2011 р. № К-59504/09. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/AS110279.html [Pro skasuvannia vysnovku ta postanovy Rakhunkovoi palaty Ukrainy : ukhvala Vyshchoho administratyvnoho sudu Ukrainy vid 26 berez. 2011 r. № K-59504/09. – Rezhym dostupu : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/AS110279.html].

18. **Способи** вирішення публічно-правових спорів з органами влади : практ. посіб. / Сало Л. Б., Сенюта І. Я., Хлібороб Н. Є., Школик А. М. – Дрогобич : Коло, 2009. – 112 с. [Sposoby vyrishennia publichno-pravovykh sporiv z orhanamy vlady : prakt. posib. / Salo L. B., Seniuta I. Ya., Khliborob N. Ye., Shkolyk A. M. – Drohobych : Kolo, 2009. – 112 s.].

19. **Сухарева Н. В.** Суцність адміністративно-правових спорів / Н. В. Сухарева // Юрист. – 1999. – № 10. – С. 52–57 [Suhareva N. V. Suschnost administrativno-pravovykh sporov / N. V. Suhareva // Yurist. – 1999. – № 10. – S. 52–57].

20. **Сушинський О. І.** Компетенція держави та місцевого самоврядування у сфері комунальних послуг: концепція та практика : монографія / О. І. Сушинський. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 156 с. [Sushynskiy O. I. Kompetentsiia derzhavy ta mistsevoho samovriaduvannia u sferi komunalnykh posluh: kontseptsii ta praktyka : monohrafiia / O. I. Sushynskiy. – Lviv : LRIDU NADU, 2005. – 156 s.].

21. **Сушинський О. І.** Місцеві державні адміністрації: статус і організація діяльності : монографія / О. І. Сушинський. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2012. – 82 с. [Sushynskiy O. I. Mistsevi derzhavni administratsii: status i orhanizatsiia diialnosti : monohrafiia / O. I. Sushynskiy. – Lviv : LRIDU NADU, 2012. – 82 s.].

22. **Сушинський О. І.** Правоохоронні органи України: проблемні аспекти статусу : монографія / О. І. Сушинський. – Львів : Львів. держ. ін-т новітніх технологій та упр. ім. В'ячеслава Чорновола, 2010. – 248 с. [Sushynskiy O. I. Pravookhoronni orhany Ukrainy: problemni aspekty statusu : monohrafiia / O. I. Sushynskiy. – Lviv : Lviv. derzh. in-t novitnikh tekhnolohii ta upr. im. Viacheslava Chornovola, 2010. – 248 s.].

23. **Тимошенко К. О.** Публічно-правовий спір як предмет юрисдикції адміністративних судів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / К. О. Тимошенко. – Київ, 2012. – 20 с. – Режим доступу : <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:511768/Source:default> [Tymoshenko K. O. Publichno-pravovyi spir yak predmet yurysdyksii administratyvnykh sudiv : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / K. O. Tymoshenko. – Kyiv, 2012. – 20 s. – Rezhym dostupu : <http://liber.onu.edu.ua/opacunicode/index.php?url=/notices/index/IdNotice:511768/Source:default>].

24. **Трояновська Т. М.** Публічно-правовий спір у сфері інтелектуальної власності як предмет юрисдикції адміністративних судів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Трояновська Тетяна Михайлівна // Національний авіаційний університет. – Київ, 2015. – 211 с. [Troianovska T. M. Publichno-pravovyi spir u sferi intelektualnoi vlasnosti yak predmet yurysdyksii administratyvnykh sudiv : dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.07 / Troianovska Tetiana Mykhailivna // Natsionalnyi aviatsiynyi universytet. – Kyiv, 2015. – 211 s.].

25. **Ухвала** про залишення позовної заяви без розгляду. Справа № 816/713/15-а від 22 трав. 2015 р. // Єдиний державний реєстр судових рішень. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44431585> [Ukhvala pro zalyshennia pozovnoi zaiavy bez rozghliadu. Sprava № 816/713/15-a 22 vid trav. 2015 r. // Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen. – Rezhymy dostupu : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/44431585>].

Надійшла до редколегії 07.07.17